
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

УДК 378:37.091.12.011.3-057:793.3:17
DOI 10.31654/2663-4902-2019-PP-1-129-138

Горожанкіна О. Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музично-інструментальної підготовки факультету музичної та хореографічної підготовки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються актуальні проблеми підготовки майбутніх вчителів для Нової української школи. Підкреслюється, що майбутній учитель хореографії повинен не тільки володіти сучасними педагогічними технологіями, але й мати високий рівень моральної культури, оскільки від сформованості моральної культури вчителя значною мірою залежить рівень духовно-морального виховання підростаючого покоління.

Визначено зміст поняття "моральна культура майбутнього вчителя хореографії", яке розглядається нами як інтегрована якість особистості, що містить в собі сукупність знань про моральні цінності, моральну поведінку та норми моралі, їх відповідність загальнолюдським та національним уявленням про сутність моральних цінностей; передбачає сформованість ціннісних орієнтацій, емпатії, толерантності, здатність до рефлексії та саморегуляції і проявляється у самореалізації та активній життєвій позиції особистості.

Розроблено критерії сформованості моральної культури у майбутніх учителів хореографії: мотиваційно-когнітивний, емоційно-ціннісний, творчо-рефлексивний. Доведено, що народний танець є ефективним засобом формування моральної культури особистості в системі мистецької освіти, оскільки акумулює в собі художньо-історичний досвід поколінь, відображає моральні цінності людських взаємин, багатство громадянських чеснот, сприяє вихованню молоді на національній культурі.

Автором представлено методик формування моральної культури майбутніх учителів хореографії, яка здійснювалася з урахуванням особистісно-орієнтаційного, аксіологічного, творчо-діяльнісного підходів, та принципи, які склали основу організаційно-методичної системи формування моральної культури майбутніх учителів хореографії: гуманізації, ціннісного ставлення до навчально-виховного процесу; наочності; безперервності.

Ключові слова: моральна культура, Нова українська школа, майбутні вчителі хореографії, методи.

Постановка проблеми. Сьогодні серед важливих питань розвитку країни є інтеграція України до європейського освітнього простору, що передбачає реформування національної освітньої системи та вимагає актуалізації питань щодо підвищення якості освіти в процесі підготовки вчителів нової формації.

На вирішення питань якості української освіти та необхідності формування особистості, яка характеризується високими загальнолюдськими моральними якостями, національною самосвідомістю, шанобливим ставленням до історії та культури рідного народу, наголошено у положеннях Законів України "Про освіту", "Про вищу освіту", Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки,

"Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років", концепції "Нова українська школа" (НУШ).

Нова українська школа ставить перед закладами вищої освіти багато питань, які потребують негайного вирішення. Одним з дев'яти ключових компонентів Нової школи є педагог нової формації, що перебуває в авангарді суспільних та освітніх перетворень, умотивований, компетентний, який виконує в освітньому процесі ролі наставника, коуча, фасилітатора і тьютора, має академічну свободу, володіє навичками випереджувального проектного менеджменту (планування й організації навчання, розроблення навчально-методичного забезпечення, оцінювання та ін.), самостійно й творчо здобуває інформацію, організовує дитиноцентрований процес, трансформуючи методи, прийоми і технології навчання залежно від запитів і потреб замовників освітніх послуг, формуючи бачення на сучасний світ та місце в ньому. Отже, закладає надійне підґрунтя для навчання впродовж життя з метою особистісної самотрансценденції [10]. Оскільки зміни почалися з початкової освіти, актуальності набуває всебічний розвиток особистості дитини, формування у неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, оволодіння ключовими і предметними компетентностями, а головне, наскрізними вміннями, необхідними життєвими і соціальними навичками, що забезпечать її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві [9]. Серед ключових компонентів мистецьких компетентностей учнів, представлених в концепції "Нова українська школа", визначено наступні: уміння школярів орієнтуватися в культурному розмаїтті і розуміти взаємодію між різними культурами; розвивати власну емоційно-почуттєву сферу на основі сприймання мистецтва та художньо-творчої діяльності; аналізувати, інтерпретувати, давати естетичну оцінку творам різних видів мистецтва, художнім явищам сучасності та доквітлю (зокрема, естетично оцінювати медіа- та інтернет-простір); створювати художні образи засобами різних видів мистецтва; продукувати креативні ідеї на естетичних засадах та реалізовувати їх, інтерпретувати й оцінювати явища мистецтва [9].

Також концепцією "Нова українська школа" наголошено на ролі учителя, який із транслятора і джерела знань має стати наставником і помічником дитини у виборі власної освітньої траєкторії, допомогти виявити і розвинути свої таланти і здібності. Для цього він повинен не тільки володіти сучасними педагогічними технологіями, умінням управляти індивідуалізованим освітнім процесом та бути обізнаним з різними психологічними теоріями індивідуальної і групової роботи з дітьми, але й мати високий рівень сформованості моральної культури, оскільки моральна культура педагога є найголовнішою передумовою не лише оволодіння педагогічною майстерністю, але й загального професійного самовдосконалення [9]. У цьому контексті процес формування моральної культури майбутніх учителів хореографії має бути спрямовано на прищеплення їм етичних норм та правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі духовних і культурних цінностей, уявлень про честь і совість, добро і зло, на формування в них професійної готовності залучати дітей до кращих здобутків хореографічного мистецтва, творів глибокого морального змісту, які органічно пов'язані як з народними традиціями, так і з кращими традиціями світової культури.

Аналіз досліджень свідчить про наявність наукових праць, дотичних до проблеми формування моральної культури в аспектах розвитку загальної культури особистості (М. Бахтін, В. Біблер, Л. Бутенко, О. Воронцов, І. Зимня, І. Зязюн, І. Кант), професійної культури (М. Козяр, М. Коваль, А. Литвин, В. Орлов, О. Отич, О. Рудницька, В. Сластьонін), педагогічної культури (Є. Бондаревська, В. Гриньова), комунікативної культури (С. Герасименко, О. Овсейчик, Л. Руденко), діалогічної культури (М. Бахтін, В. Біблер, І. Чала). Про виховну роль хореографії у формуванні особистості та підготовку майбутніх учителів хореографії до майбутньої професійної діяльності наголошено в наукових доробках Л. Андросчук, О. Акімової, О. Бурлі, Ю. Гончаренко, І. Гутник, О. Стьопіної, О. Мартиненко, О. Таранцевої, П. Фриза, А. Чернишової, В. Шахова, В. Шкоріненка та ін.

Мета статті полягає у розробці поетапної методики формування моральної культури майбутніх учителів хореографії у процесі навчання в педагогічному університеті.

Виклад основного матеріалу. Актуалізація та покращення системи морального виховання в освітніх структурах вкрай необхідні для морального оздоровлення суспільства. Але все це можливе завдяки удосконаленню процесу формування моральної культури майбутніх учителів як потенційних представників інтелектуальної та управлінської еліти суспільства, оскільки мораль, моральність, етика як у їх теоретичному сенсі, так і в практичному застосуванні мають таку ж реальну фактичну силу, яка може змінити ситуацію, як і конкретна дія [6, с. 194].

На думку вчених, поняття "моральна культура" є складовою понятійної системи етики і включає дві категорії: мораль і культура. Г. Васянович вважає "моральну культуру" інтегральною єдністю цих двох суспільних явищ, адже "з одного боку, вона є "культурою в моралі", з іншого – висвітлює моральний аспект (цінність) культури" [2, с. 6].

Термін "мораль" (від лат. *moralis* – вдача, характер, звичай, наказ, мода) вперше вживається Цицероном в Римі для позначення законслухняної поведінки громадян. Під терміном мораль розуміють одну із форм суспільної свідомості, систему поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей. Складовими моралі є моральна діяльність (вчинки, поведінка людини); моральні відносини та моральна свідомість [13, с. 216].

У філософії існує понятійний поділ моралі та моральності, за яким мораль означає специфіку моральної свідомості, або морально належне, а друге – реально існуючі моральні відносини людей або звичаї, в яких відступи від норм і принципів моралі виступають як данина, суперечність самого буття [3, с. 526].

Розглядаючи моральність як внутрішній світ людини, її ідеали, відчуття, переживання, переконання, потреби, почуття, О. Сухомлинська під поняттям "моральність" розуміє практичний бік моралі, що втілюється у поведінці людей. Моральність – це здатність творити добро не за зовнішнім примусом, а завдяки внутрішній свідомості й добровільності. На думку вченої, моральність охоплює такі складники: моральні почуття, сенсожиттєві орієнтації (ідеали, традиції, норми, категорії, принципи, заповіді, канони, кодекси), моральні переконання, моральні стосунки (моральна діяльність і моральна поведінка) [8, с. 4].

Таким чином, поняття "мораль" розглядається як одна з форм суспільної свідомості, система поглядів й уявлень, норм та оцінок, що регулює поведінку людей і виконує пізнавальну, оцінну, виховну функції; моральність – характеристика особливого виду практичної діяльності людей, що мотивується моральними ідеалами, переконаннями, нормами та принципами тощо [7, с. 201].

Найчастіше поняття "моральна культура" вчені розглядають як ступінь освоєння і привласнення пануючих у суспільстві моральних цінностей, ступінь реалізації їх у діяльності в різних сферах суспільного життя, як якісну характеристику морального розвитку і моральної зрілості особистості, як "систему моральних знань і переконань, почуттів і навичок, норм і відносин, інтересів і потреб, культурно-морального досвіду і безпосередньої поведінки, що спрямована на самовдосконалення, навчання і виховання особистості" [2, с. 31].

Л. Бурдейна розглядає моральну культуру як ціннісний зміст моралі, що базується на загальнолюдських нормах добра, справедливості, миролюбності, поваги до людської гідності і виявляється у поведінці та стосунках людей та виділяє у структурі моральної культури чотири компоненти: когнітивний (моральні уявлення, знання, переконання, здатність до морального висновку); емоційно-мотиваційний (потреби, мотиви, емоції, почуття, розвиток емоційно-психологічних характеристик, здатність до "морального резонансу", співчуття та співпереживання); регулятивний (оцінювання, цінності, конкретний образ здійснення в повсякденних взаєминах помислів і почуттів, міра їх впровадження в повсякденну норму поведінки, норми моралі); діяльнісно-практичний (уміння, навички, звички, дії, вчинки, поведінка, формування усвідомленого активного суб'єкта міжособистісного спілкування) [1, с. 8].

Досліджуючи морально-етичну культуру особистості майбутнього вчителя, Л. Москальова визначає це поняття як ціннісне явище, що має фундаментально-філософське підґрунтя (цінності педагогічної професії), особливі функціональні ознаки (нормативність, результативність, динамічність, комплексність, системність)

та через різні форми, методи і засоби здійснює виховний вплив на емоції, світогляд, спосіб і якість життя, цінності, готовність до самовиховання та виховної роботи, морально-етичні риси як окремої особистості, так і усього суспільства [5, с. 21].

На основі аналізу наукових праць моральна культура майбутнього вчителя хореографії розглядається нами як інтегрована якість особистості, яка містить в собі сукупність знань про моральні цінності, моральну поведінку та норми моралі, їх відповідність загальнолюдським та національним уявленням про сутність моральних цінностей; передбачає сформованість ціннісних орієнтацій, емпатії, толерантності, здатність до рефлексії та саморегуляції і проявляється у самореалізації та активній життєвій позиції особистості. Структурними компонентами означеного поняття виступили мотиваційно-особистісний, змістовий та діяльнісно-рефлексивний компоненти.

Мотиваційно-особистісний компонент передбачає наявність мотивів навчання студентів у ході навчального процесу, усвідомлення потреби професійної діяльності майбутнього вчителя хореографії. Особистісна складова цього компонента передбачає наявність здібностей, особистісних якостей, що сприяють педагогічній взаємодії, формуванню моральної культури майбутніх вихованців у процесі подальшої педагогічної діяльності, включає соціально-перцептивні, комунікативні та організаторські здібності і морально-духовні якості: гуманістична спрямованість, національна гідність, інтелігентність, совісність, честь, справедливість, об'єктивність, толерантність. *Змістовий компонент* передбачає оволодіння системою загальнонаукових, соціально-педагогічних, психолого-педагогічних знань та спеціальних знань, необхідних для здійснення професійної діяльності; наявність знань про моральні та естетичні цінності на рівні уявлень і понять; містить здатність до пошуку та систематизації нової інформації в аспекті хореографічного навчання; здатність емпатійного проникнення в художній образ та емоційної реакції на твори хореографічного мистецтва. *Діяльнісно-рефлексивний компонент* проявляється через наявність рефлексивної позиції до загальнокультурних та морально-етичних знань, до власної навчально-пізнавальної діяльності та до себе як суб'єкта діяльності; передбачає здатність особистості до рефлексії та саморегуляції; самовиховання, самореалізацію в соціокультурній діяльності та створення художньо-естетичного середовища.

Ефективним засобом формування моральної культури майбутніх учителів хореографії є народний хореографічний фольклор, який виступає джерелом моральності та духовності багатьох поколінь. На думку О. Таранцевої, опанування українського народно-сценічного танцю сприяє розвитку психолого-педагогічних та хореографічних умінь: володіння методикою виконання хореографічних композицій та власним стилем виконання; проведення уроків українського народно-сценічного танцю та створення хореографічних танцювальних композицій; організація міжособистісних контактів та педагогічної взаємодії в процесі створення дитячого хореографічного колективу; постановка українських народно-сценічних танців для організації позакласної роботи. Через фольклор молоді передається суспільно-історичний досвід, духовні цінності українського народу, виховуються патріотичні почуття, національна самосвідомість і гідність [11, с. 6].

С. Куценко зазначає, що народні танці, акумулюючи такі моральні категорії, як відповідальність, обов'язок, честь, совість, терпимість, любов, повагу, співпереживання, виступають найважливішим засобом естетичного виховання студента-хореографа. Саме в такій діяльності досягається гармонія фізичного і духовного, розвивається здатність естетичного сприйняття краси людського розуму і тіла, що проявляються в танцювальному русі [12, с. 137].

У процесі експериментального дослідження увагу було приділено розгляду наступних питань:

1. Визначити ступінь ознайомлення студентів з творами народно-сценічної хореографії, їхню мотивацію до розширення свого художнього тезаурусу та рівень знань щодо лексики народно-сценічних танців.

2. Визначити ступінь володіння студентом комплексом виражально-зображальних засобів, притаманних народно-сценічній хореографії, та здатність оперувати ними для розкриття ідейно-художнього змісту твору.

Для здійснення експериментальної роботи було обрано наступні **методи** дослідження: спостереження, анкетування, бесіди, опитування, творчі завдання, аналіз результатів експериментальної роботи та **методики** М. Рокича (визначення ціннісних орієнтацій), В. Бойко (визначення емпатійних почуттів), В. Пономарьової (визначення рівня рефлексивності), С. Будасі, Дембо-Рубінштейна (визначення рівнів самооцінки особистості), О. Мартиненко (виявлення інтересу та ставлення студентів до мистецько-педагогічної діяльності).

Експериментальна робота проводилась на базі Державного закладу "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського". В експерименті взяли участь 18 студентів 4-го курсу факультету музичної та хореографічної освіти.

Для визначення рівнів сформованості моральної культури майбутніх вчителів хореографії, згідно з визначеними компонентами досліджуваного поняття, було обрано мотиваційно-когнітивний, емоційно-ціннісний, творчо-рефлексивний критерії з відповідними до них показниками.

Мотиваційно-когнітивний критерій характеризує мотиваційні установки особистості та її потребу в подальшому гармонійному, морально-культурному розвитку в процесі отримання освіти та постійному збагаченні власного духовного світу, усвідомлення необхідності вдосконалення власного рівня моральної культури та відповідність моральних вчинків проголошеним цінностям; включає в себе знання основних норм моралі, систему глибоких психолого-педагогічних знань та знань з теорії і методики народно-сценічного танцю, передбачає володіння системою етичних знань та здатністю оцінки моральних норм і принципів як гуманних та необхідних у процесі фахової діяльності майбутнього учителя хореографії. Показниками мотиваційно-когнітивного критерію було обрано: наявність інтересу до майбутньої професійної діяльності (передбачає вибіркоче емоційно-пізнавальне, усвідомлене ставлення до певних видів діяльності і супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності); повноту знань студентів у галузі хореографічного мистецтва взагалі та народної хореографії зокрема; усвідомленість, глибина і системність морально-етичних знань.

Емоційно-ціннісний критерій передбачає міцність моральних переконань, сформованість загальнолюдських ціннісних орієнтацій, усвідомлення майбутніми вчителями хореографії своєї суспільної значущості, рівня своєї моральної культури. Емоційна складова цього критерію включає в себе здатність до співчуття, співпереживання, емоційного відгуку на твори хореографічного мистецтва. Показниками цього критерію виступили: здатність до емоційної стійкості та емоційного контролю в процесі міжособистісної взаємодії; уміння діяти в ситуаціях морального вибору (характеризувати моральні (аморальні) прояви, аналізувати та давати адекватну їм оцінку); емоційно-ціннісне ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, до виконання завдань та поставлених цілей на уроках народно-сценічної хореографії.

Творчо-рефлексивний критерій розкриває спрямованість майбутнього вчителя хореографії на творчу діяльність та характеризує здатність майбутніх учителів хореографії до педагогічної творчості як інтегративної якості особистості, структурними елементами якої є: фахова спрямованість, самоусвідомлення, саморозвиток, самовдосконалення та прагнення до постійного зростання. Для майбутнього педагога хореографії важливо застосувати саморегуляцію, контролювати емоційні прояви, не завищувати самооцінку, не знижувати вимог до своїх учнів, також є важливим застосування комунікативних та дидактичних здібностей. Обов'язковою передумовою і основою успішної діяльності педагога є повага, знання і розуміння свого учня. Показники творчо-рефлексивного критерію: здатність до творчої інтерпретації народно-сценічних танців відповідно до їх морально-етичної цінності; здатність до рефлексії, вироблення навичок самоконтролю та самооцінки; потреба в моральному та професійному самовдосконаленні.

Рівень знань щодо усвідомлення студентами рухів, поз, жестів народно-сценічних танців перевірявся в ході виконання студентами практичних завдань, оскільки опанування техніки виконання народно-сценічного екзерсису допомагають студентам проникнути в зміст народно-сценічного танцю, оволодіти лексику танцю,

його стилем, манерою, виконанням різних характерів, що сприяє розвитку виконавської майстерності та є підґрунтям у процесі формування моральної культури. Зміст завдань підпорядковувався вимогам навчальних програм з підготовки студентів-хореографів і включав завдання на виконання запропонованої послідовності вправ народно-сценічного екзерсису; складання танцювальних етюдів відповідно до особливостей хореографічної лексики різних регіонів України; аналіз концертних виступів студентів з подальшим детальним обговоренням кожного заходу, в ході якого студенти висловлювали свої думки щодо власного виконання та давали оцінку своїм однокурсникам, демонструючи здатність до рефлексії, вироблення навичок самоконтролю, оцінки та самооцінки.

Методика формування моральної культури майбутніх учителів хореографії здійснювалася з урахуванням особистісно-орієнтаційного, аксіологічного, творчодіяльнісного підходів та включала такі методи: лекції, бесіди, дискусії, обговорення, ілюстрації народно-сценічних танців, відеодемонстрація майстер-класів з народного танцю, вправи, проектні та творчі завдання, використання мультимедійних технологій.

Основу організаційно-методичної системи формування моральної культури майбутніх учителів хореографії склали наступні **принципи**: *принцип гуманізації*, в основу якого покладено увагу до людини як найвищої цінності сучасного суспільства, який ґрунтується на поєднанні глибоких гуманістичних традицій вітчизняної педагогічної думки та гуманістичного досвіду зарубіжної прогресивної педагогіки і передбачає спрямування навчально-виховного процесу на особистісний розвиток кожного студента як високоморального кваліфікованого фахівця, гуманіста, представника інтелектуальної еліти країни; *принцип ціннісного ставлення* до навчально-виховного процесу, який передбачає створення у навчально-виховному процесі атмосфери взаєморозуміння і взаємодопомоги всередині студентської групи, між викладачами та студентами на засадах морально-культурних цінностей освіти; *принцип наочності*, який ґрунтується на наочно-практичній діяльності й має важливе значення у вивченні народно-сценічного танцю, забезпечує повноцінність засвоєння танцювальної лексики, рухів, відповідних положень рук, корпусу, голови на основі естетичних і стильових вимог хореографічної школи, сприяє розумовому розвитку студентів, полегшує процес засвоєння знань, стимулює мотиваційну сферу, сприяє поєднанню конкретного з абстрактним, раціонального з ірраціональним, теоретичних знань із практичною діяльністю, оскільки, як відомо, найпоширенішим методом у вивченні народно-сценічного танцю є практичний показ викладача й відтворення цих навичок студентами [4, с. 30]; *принцип безперервності*, основу якого становить раціональне поєднання різноманітних форм аудиторної і позааудиторної, групової, самостійної роботи студентів, що стимулюватиме майбутніх учителів хореографії до постійного підвищення рівня моральної культури.

Методика формувального експерименту здійснювалась у три етапи.

Перший (інформаційний) етап спрямовувався на розширення мотиваційної сфери особистості студентів щодо всебічного розвитку та постійного збагачення власного рівня моральної культури. Основними формами роботи на цьому етапі були лекції, круглий стіл, бесіди, перегляд відеофільмів, культпоходи на концертні виступи ансамблів народного танцю. Також було проведено *лекції-візуалізації*, в яких лекційний навчальний матеріал подається за допомогою мультимедійних технологій. Тематика лекцій: "Танець в житті українського народу", "Зв'язок українського народного танцю з піснею, звичаями, обрядами, побутом народу", "Стильові особливості українських народних танців". *Лекція-конференція* передбачала доповідь студентів на обрану тему тривалістю 10 хвилин з подальшим обговоренням учасниками експерименту. Така лекція проводиться як науково-практичне заняття та вимагає ретельної попередньої підготовки. Лекції-конференції було проведено за темами: "Особливості українського костюма різних регіонів", "Особливості виконання рухів у танцях різних регіонів України". Надзвичайний інтерес у студентів викликала підготовка до лекції "Основні народні музичні інструменти України", в ході якої було схарактеризовано основні музичні інструменти (сопілки, баян, цимбали), прослухано твір Л. Колодуба "Коломийка" у виконанні інструментального гурту "Троїсті музики", після чого студентам було запропоновано перегляд танцю "Троїсті музики" у

виконанні Народного ансамблю народного танцю "Горлиця", засновником якого був професор С. Зайцев. Також студентів було ознайомлено з хореографічними постановками ансамблю: "Залицяльники", "Несе Галя воду", "Їхали козаки", "Підківочки", "Гопак", які було обговорено у подальшій бесіді.

Окремий цикл лекцій було присвячено вивченню творчості Національного академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського, основу репертуару якого становлять танці різних регіонів України та вивчення творчості Павла Вірського; організовано культпохід на концерт ансамблю та продемонстровано документальні фільми "Павло Вірський. Такий, як є", "Вірський назавжди" режисера В. Хмельницького. Після перегляду фільмів було проведено "круглий стіл", в ході якого майбутні учителі хореографії ділилися враженнями від переглянутого, обговорювали особливості балетмейстерської роботи та майстерність виконання українських танців у виконанні артистів ансамблю Вірського.

Другий (пошуково-результативний) етап було зорієнтовано на розвиток у студентів здатності щодо набуття інформації (її аналізу та синтезу, узагальнення та порівняння) з питань формування моральної культури засобами української народно-сценічної хореографії. На цьому етапі експерименту ми зверталися до вивчення української народної хореографії у творчій діяльності К. Василенка, що стало результатом створення проєкту "Роль народного танцю у вихованні моральної культури молоді". Наступним етапом роботи було вивчення "Зразків народної хореографії", основою якого стало залучення студентів до вивчення творчості П. Вірського і кращих зразків народної хореографії на матеріалі одноактних композицій ансамблю танцю України у постановці П. Вірського. Завдання передбачало здійснити теоретичний аналіз усіх композиційних засобів наступних творів: "Про що верба плаче" (героїчна драма), "Подоланочка" (лірика), "Запорожці" (історичний), "Ой під вишнею" (гротеск).

Інтерес студентів на даному етапі експерименту проявився також в пошуковій роботі з добору інформації щодо творчої діяльності видатних майстрів української народної хореографії, серед яких балетмейстери, керівники ансамблів народного танцю, постановники зразків української народної хореографії: Д. Ластівка, Я. Чуперчук, М. Вантух, К. Балог, А. Кривохижа, Г. Клоков, Р. Малиновський та інші.

З метою ознайомлення майбутніх учителів хореографії з людськими чеснотами, поглиблення їхніх знань щодо основних моральних норм та духовних цінностей ми звернулися до жанру притчі. Традиційно жанр притчі належить до так званої дидактичної літератури, "котра використовує художню форму для втілення наукових, філософських, моральних, релігійних та інших знань та ідей" [13, с. 174].

Третій (творчо-діяльнісний) етап передбачав удосконалення студентами знань щодо вивчення українського народного танцю, районування, стилістичних особливостей українських народних танців і народного одягу та техніки виконання рухів українського танцю. Основними завданнями цього етапу експериментальної роботи були: розвиток професійних якостей майбутніх педагогів-хореографів, вироблення танцювальної техніки, вдосконалення координації рухів, виховання у студентів уміння передавати характер, стиль і манеру виконання українських танців, розвиток танцювальності, музикальності, виразності, емоційності й артистичності виконання народно-сценічного танцю [12, с. 217]. На цьому етапі студентам було запропоновано складання танцювальних комбінацій та етюдів на основі вивченого матеріалу; вивчення танцювальних жіночих та чоловічих комбінацій, постановка двох-трьох етюдів за вибором та презентація їх перед однокурсниками; постановка танцю "Троїсті музики", історія виникнення якого вивчалася на першому етапі формувального експерименту. Після проведення відповідної роботи студентам було запропоновано оцінити власне виконання запропонованих рухів, етюдів і танців, а також рівень творчої інтерпретації своїх товаришів.

Результати дослідження засвідчили, що після проведення формувального етапу експерименту рівень сформованості моральної культури майбутніх учителів хореографії змінився за всіма показниками. Так, високий рівень моральної культури студентів після формувального етапу експерименту підвищився на 3,6 %, середній

рівень моральної культури зріс майже на 9,3 %, а низький рівень зменшився на 13 %, що підтверджує ефективність обраної нами методики.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що проблема формування моральної культури сучасної молоді не втрачає своєї актуальності, особливо, коли мова йде про підготовку майбутніх учителів Нової української школи, від сформованості моральної культури яких залежить, значною мірою, соціальне оздоровлення суспільної моралі та покращення морального виховання підростаючого покоління.

Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів означеної проблеми. Зокрема, подальшого дослідження потребують питання підготовки майбутніх учителів хореографії до морального виховання учнів різних вікових груп в умовах розбудови Нової української школи.

Література

1. Бурдейна Л. І. Формування моральної культури студентів вищих навчальних закладів торговельно-економічного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Тернопіль, 2005. 21 с.
2. Васянович Г. Вибрані твори: у 7 т. Львів: Норма. 2015. Т. 7. 460 с.
3. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень; Акад. пед. наук України. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Легка С. Традиції народної культури в українській хореографії. *Питання культурології*: зб. наук. праць. Київ: КНУКіМ, 2001. Вип. 17. С. 28–37.
5. Москальова Л. Ю. Теоретико-методичні засади виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07. Київ, 2011. 40 с.
6. Нечепоренко Л. С. Онтопедагогіка та інвайронментальна педагогіка: навч. посіб. Харків: Основа, 2001. 238 с.
7. Педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
8. Сухомлинська О. Виховання як соціальний процес: особливості сучасних трансформаційних змін. *Шлях освіти*. 2004. № 2. С. 2–6.
9. Нова Концепція української школи / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець та ін.; за заг. ред. М. Грищенко. URL: <http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/>
10. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/710778/1/>.
11. Таранцева О. О. Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2002. 22 с.
12. Теорія і методика народно-сценічного танцю: навч.-метод. посіб. / упоряд.: С. В. Куценко. Умань, 2015. 438 с.
13. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

References

1. Burdeina, L. I. (2005). Formuvannia moralnoi kultury studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv torhovelno-ekonomichnoho profilu [The form of moral culture of students of higher primary mortgages in the trade and economic profile]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
2. Vasianovych, H. *Vybrani tvory* [Selected works]. (Vols.1–7; Vol. 7). Lviv: Norma [in Ukrainian].
3. Kremen, V. H. (Eds.) (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
4. Lehka, S. (2001). Tradytsii narodnoi kultury v ukrainskii khoreohrafii. *Pytannia kulturolohii* [Traditions of folk culture in Ukrainian choreography]. *Issues of cultural studies – Issues of cultural studies*. Kyiv: KNUKіM. (17). 28–37 [in Ukrainian].
5. Moskalova, L. Yu. (2011). Teoretyko-metodychni zasady vykhovannia u maibutnikh uchyteliv moralno-etychnoi kultury [Theoretical and methodological principles of education of future teachers of moral and ethical culture]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Necheporenko, L. S. (2001). *Ontopedahohika ta invaironmentalna pedahohika* [Ontopedagogy and environmental pedagogy]. Kharkiv: Osнова [in Ukrainian].
7. *Pedahohichnyi slovnyk* (1997). [Pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

8. Sukhomlynska, O. (2004). Vykhovannia yak sotsialnyi protses: osoblyvosti suchasnykh transformatsiinykh zmin [Education as a social process: features of contemporary transformational changes]. *Shliakh osvity – The path of education*. 2, 2–6 [in Ukrainian].

9. L. Hrynevych, O. Elkin, S. Kalashnikova, I. Kobernyk, V. Kovtunets ta in. Nova Kontseptsia ukrainskoi shkoly [New Concept of Ukrainian School]. Hryshchenko, M. (Ed.). URL: <http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/> [in Ukrainian].

10. Sydorenko, V. V. Kontseptualni zasady Novoi ukrainskoi shkoly: kliuchovi kompetentnosti, tsinnisni oriientyry, osvithni rezultaty [Conceptual foundations of the New Ukrainian School: key competencies, value orientations, educational outcomes]. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/710778/1/> [in Ukrainian].

11. Tarantseva, O. O. Formuvannia fakhovykh umin maibutnikh uchyteliv khoreohrafii zasobamy ukrainskoho narodnoho tantsiu [Formation of professional skills of future teachers of choreography by means of Ukrainian folk dance]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

12. Kutsenko, S. V. (Eds.). (2015). *Teoriia i metodyka narodno-stsenichnoho tantsiu* [The theory and methodology of folk-dance]. Uman [in Ukrainian].

13. *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. (1997). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Горожанкина О. Ю.

кандидат педагогических наук, доцент кафедры музыкально-инструментальной подготовки факультета музыкальной и хореографической подготовки Южноукраинского национального педагогического университета имени К. Д. Ушинского

ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ХОРЕОГРАФИИ В КОНТЕКСТЕ НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ

В статье рассматриваются актуальные проблемы подготовки будущих учителей для Новой украинской школы. Подчеркивается, что будущий учитель хореографии должен не только владеть современными педагогическими технологиями, но и иметь высокий уровень нравственной культуры, поскольку от сформированности нравственной культуры учителя в значительной степени зависит уровень духовно-нравственного воспитания подрастающего поколения. Эффективным способом формирования нравственной культуры является народный танец, который аккумулирует в себе глубокий моральный смысл, является душой народа и способствует формированию ценностных ориентаций современной молодежи.

Ключевые слова: нравственная культура, Новая украинская школа, будущие учителя хореографии, методы.

Oksana Horozhankina

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Department of Music and Instrumental Training, Faculty of Music and Choreography, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

FORMATION OF THE FUTURE CHOREOGRAPHY TEACHERS' MORAL CULTURE IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article deals with the critical issues of teachers' training for the new Ukrainian school. The author argues that a future choreography teacher should not only be able to utilize modern pedagogical technologies, but also have high moral culture, since it is the teacher's moral culture which influences the level of spiritual and ethical development of the younger generation. The study suggests the definition of the concept "future choreography teacher's moral culture", seen as an integrated quality of an individual that includes a scope of knowledge of moral values, ethical behavior and mores, their compliance with national and universal ideas about the nature of moral values; implying the formation of value orientations, empathy, tolerance, ability for reflection and self-regulation and manifesting itself in self-realization and an active life position of the individual. The following criteria for determining the level of formation of future

choreography teachers' moral culture were distinguished: motivational and cognitive, emotional and value-based, creative and reflexive. It was proved that folk dance is a very efficient means of forming individual's moral culture in the system of artistic education as it accumulates the artistic and historical experience of generations, reflects the moral values of human relationships, the wealth of civil virtues, encourages education rooted the local culture. The author presents some methods of forming future choreography teachers' moral culture, which were carried out taking into account personality-oriented, axiological, creativity and activity-based approaches and principles that represent the basis of the organizational and methodological system of forming future choreography teachers' moral culture, namely: humanization, value-based attitude to the educational process; visibility, continuity.

Key words: moral culture, new Ukrainian school, future choreography teachers, methods.